

УДК 378.315:372.8

Василь Васильович КРАВЧУК,
*кандидат ветеринарних наук, професор кафедри логістики Національної
академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ЛОГІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

У статті розглянуті основні аспекти використання інтерактивних технологій навчання при вивченні дисциплін логістичного спрямування. Розглянуто основні методи та етапи інтерактивного навчання та висвітлено особливості використання інтерактивних технологій при викладанні дисциплін логістичного циклу серед курсантів-прикордонників. Визначено, що при викладанні дисциплін логістичного спрямування слід використовувати імітаційні методи: розігрування ролей (на посадах відділень відділу матеріального забезпечення), навчальні та ситуаційні ділові ігри, методи конкретних ситуацій.

Ключові слова: *інтерактивні технології навчання, логістичний цикл дисциплін, викладач, інновації.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер соціального і духовного життя потребують якісного нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам.

Соціально-економічні трансформації, які відбуваються у нашому суспільстві, висувають принципово нові вимоги до професійної підготовки фахівців з логістики Державної прикордонної служби України (ДПСУ), їх адаптаційних можливостей до роботи в нових умовах.

Формування особистості та її становлення відбувається у процесі навчання, коли дотримуються певних умов: створення позитивного настрою для навчання, відчуття рівного серед рівних, забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей [5, с. 42].

У підготовці майбутніх фахівців з логістики склалася стала система, в якій використовуються традиційні форми проведення занять: лекції, практичні та групові заняття, консультації, заліки, екзамени, різноманітні форми позааудиторної роботи та ін.

Відповідальність і реалії сьогодення вимагають підготувати офіцерів-прикордонників, які не тільки добре володіють сучасною зброєю і технікою, але й здатні у стислі терміни опанувати нові зразки техніки, технічних засобів тилу, зброї та інших засобів охорони кордону, що надходять у підрозділи ДПСУ, приймати рішення і відповідати за їх результати, бути самостійними у своїх діях і вчинках.

Відповідність зазначеним вимогам та якісним характеристикам залежить від організації навчально-виховного процесу (НВП) і потребує постійного його удосконалення, що може бути досягнуте лише за умови застосування у НВП вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) інноваційних освітніх технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Проаналізувавши педагогічні джерела, ми дійшли висновку, що розробки елементів інтерактивних технологій навчання зустрічаються у В. Сухомлинського, учителів-новаторів 70–80-х років минулого століття (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїна, В. Шаталова, С. Лисенка та ін.). Окремі питання активізації навчання засобами інноваційних технологій стали предметом дослідження Т. Алексеєнко, Л. Арістової, І. Лернера, В. Майбороди, З. Слєпкань, О. Савченко. Ці та багато інших авторів у своїх працях висловлюють ідею необхідності активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів з будь-яких галузей підготовки засобами інтерактивного навчання, аналі-

зують різноманітні умови організації навчального процесу у вищій школі на основі компетентнісного підходу.

Питанням упровадження та ефективного застосування засобів інноваційних освітніх технологій присвячено чимало теоретичних і експериментальних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Дослідженню технологічного підходу в освіті присвячені праці І. Дичковської, О. Пехоти, К. Баханова, І. Зязюна, Х. Лійметс, О. Пометун, О. Ярошенко та ін.

Деякі шляхи активізації навчання студентів під час навчальних занять з гуманітарних та соціально-економічних дисциплін описує І. І. Драч [1].

Проблема підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників із застосуванням інтерактивних методів навчання розглядалась рядом науковців (В. Шевчук, М. Недбай, М. Кабачинський, С. Сінкевич, О. Діденко та ін.), проте проблема застосування інтерактивних технологій при вивченні дисциплін логістичного спрямування в системі підготовки курсантів-прикордонників ще не розглядалась.

Метою статі є розкриття методичних аспектів інтерактивних технологій навчання, показати їх актуальність при викладанні дисциплін логістичного спрямування у офіцерів-прикордонників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційність і актуальність інтерактивних технологій навчання обумовлена як потребою підвищення в курсантів-прикордонників за професійним спрямуванням “офіцер тилу” та “офіцер КЕС”, стійкого інтересу до дисциплін логістичного спрямування, набуття необхідних життєвих компетенцій, знань, установлення рівноправних партнерських стосунків між викладачем і курсантом.

Прискорення темпу життя та великий потік знань, що впливає на сучасну людину, потребує від неї вміння швидко знаходити необхідне рішення у певній ситуації, користуючись пошуковими методами та великою кількістю різноманітних джерел інформації. Саме тому серед традиційних форм та методів навчання у педагогічній практиці все частіше використовуються інтерактивні методи.

Якщо звернутися до сутності поняття “інтерактив” (у перекладі з англ. “Inter” – взаємний та “act” – діяти, “Interact” – взаємодіяти), то

О. І. Пометун визначає його як спеціальну форму організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачену мету – створити комфортні умови для навчання за яких той, хто навчається, відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [3, с. 8]. Суть його полягає в активній взаємодії всіх учасників цього процесу.

У сучасному суспільстві джерелом знань може виступати не тільки викладач, а й інформаційні технології. Курсанти повинні вміти осмислювати отриману інформацію, трактувати її, застосовувати в конкретних умовах, а водночас і думати, розуміти суть речей, вміти висловлювати свою думку. Саме цьому сприяють інтерактивні технології.

Під час такого навчання курсанти вчаться демократично спілкуватися з іншими людьми, критично й творчо мислити, приймати правильні рішення, що має велике значення в подальшій діяльності майбутніх фахівців з логістики. При цьому до роботи залучаються усі учасники процесу, які працюють у групах в аудиторії за підготовленими заздалегідь викладачем матеріалами, із дотриманням процедури регламенту, в атмосфері довіри. Це сприяє актуалізації особистісних функцій курсанта, його професійного саморозвитку, створює умови для його самореалізації.

Перевага інтерактивного навчання в тім, що курсанти засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка) в групах збільшується кількість осіб, які свідомо засвоюють навчальний матеріал і зацікавлені в набуванні знань.

Інтерактивне навчання включає в себе кілька етапів, кожен з яких є дуже важливим у процесі засвоєння знань і набутті навичок [2, с. 28].

Етап 1. Визначення потреб адресатів у навчанні – незалежно від того, чи це давно відомі нам слухачі, чи кимось створена, незнайома викладачеві навчальна група, чи врешті-решт група, котра тільки повинна бути створена в результаті інформаційних заходів.

Етап 2. Визначення мети навчання – комплекс результатів, яких хочемо досягнути завдяки проведеним заняттям.

Етап 3. Створення концепцій навчання, а саме формування суми знань та інформацій, що подаються на заняттях, а також пакету вмінь, на основі яких повинні потренуватися учасники – на цьому етапі слід розглядати навчання як однорідну, взаємозв'язану цілісність.

Етап 4. Підбір методів навчання, що відповідають визначеній меті, а також пристосовані до характеру та можливостей учасників навчання.

Етап 5. Аналіз та підготовка необхідних ресурсів, з допомогою яких проводитиметься заняття: компетентні викладачі, навчальні аудиторії, технічні засоби навчання, методичні, навчальні та інформаційні матеріали тощо.

Етап 6. Створення кінцевого варіанта навчальної програми – загальна тривалість заняття та окремих його частин, визначення тривалості та кількості перерв, уточнення принципів співпраці усіх викладачів, які проводять навчання.

Процес інтерактивного навчання відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх суб'єктів навчання. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове), де всі є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання [6]. Як наслідок, організація інтерактивного навчання передбачає моделювання елементів навчально-виховного процесу, життєвих ситуацій, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та адекватної ситуації.

Інтерактивні технології навчання включають в себе чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання та розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. На відміну від методик, інтерактивні навчальні технології не застосовуються для виконання певних навчальних завдань, своєю структурою вони визначають кінцевий результат [6].

Слід зазначити, що різні вчені по-різному підходять до класифікації інтерактивних методів [3, 4]. Найбільш відомі щодо форм організації навчальної діяльності інтерактивні технології кооперативного навчання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології дискусійних питань [6].

Інтерактивна технологія навчання містить [6]:

концептуальну основу, де визначається інноваційний тип навчання, що орієнтований на особистість учня і який стимулює творчі процеси оволодіння навчальним матеріалом, активізує пізнавальну діяльність за допомогою активних, діалогових форм організації занять;

змістовну частину – навчально-наукову, навчально-методичну, навчально-організаційну, яка відображається і організовується змістом навчання;

процесуальну частину, яку утворюють моделі технологій навчання, що у кожному конкретному випадку становлять певну сукупність методів навчання, дидактичні стратегії, базові технології організації взаємодій суттєвих чинників педагогічної системи.

Особливістю підготовки курсантів-прикордонників є те, що здебільшого їхнє навчання меншою мірою пов'язане з веденням господарства прикордонних підрозділів, вивченням технічних засобів логістики, логістичними термінами, поняттями.

Дисципліни кафедри логістики для курсантів є профілюючими, а тому виникає проблема створення педагогічних умов для їх якісного опанування, більш швидкого запам'ятовування та кращого розуміння понять у системі тилового забезпечення, особливо для курсантів-прикордонників за професійним спрямуванням “офіцер тилу” та “офіцер КЕС”.

Особливість використання інтерактивних методів при викладанні дисципліни логістичного спрямування полягає в тому, що в ході навчання практично всі курсанти залучені у процес пізнання. Вони мають можливість аналізувати, обмінюватися знаннями, ідеями, засобами діяльності, критично мислити, вирішувати складні проблемні ситуації, приймати продуктивні рішення. Інтерактив ґрунтується на позитивному діалоговому спілкуванні, що дозволяє набути не тільки нових знань, але й значно активізувати навчально-пізнавальну діяльність курсантів. При цьому максимально підвищуються та задіюються резервні можливості свідомості психіки та мислення. Навчальна робота курсантів базується на принципі “від складного до простого”.

Упровадження інтерактивних технологій при викладанні дисциплін логістичного циклу прирівнюється до певного виду дослідницької роботи. Основою їх ефективності є організація групового вирішення проблемного питання, оскільки позитивні зміни в людині відбуваються саме в межах певного соціуму.

При застосуванні інтерактивного навчання викладачі зустрічаються з певними ускладненнями, і щоб подолати їх, слід знати таке:

інтерактивні технології потребують певної зміни у навчальній роботі всієї групи курсантів, значної кількості часу для підготовки як курсантів, так і викладачів;

застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури навчальних занять;

необхідна психологічна підготовка курсантів, які повинні розуміти сенс, завдання і правила групової роботи;

викладач повинен чітко визначити мету, основні етапи реалізації інтерактивної технології.

На перших етапах упровадження інтерактивних технологій при викладанні дисциплін кафедри логістики бажано використовувати прості інтерактивні технології: роботу в парах, ротаційних трійках, малих групах. Дуже важливо, щоб кожний був почутий, щоб кожній групі була надана можливість виступити з проблемою.

При викладанні дисциплін логістичного спрямування слід використовувати імітаційні методи: розігрування ролей (на посадах відділень відділу матеріального забезпечення), навчальні та ситуаційні – ділові ігри, методи конкретних ситуацій. Вони дають змогу поглибити й удосконалити знання, набути професійних навичок та умінь посадових осіб відділу матеріального забезпечення органу охорони кордону, ефективно розв'язати складні практичні та економічні завдання.

На нашу думку, ефективним засобом реалізації інтерактивних технологій є так званий конфлікт-метод, розроблений Л. М. Цой [7]. Рефлексивна організація навчального процесу за цим методом передбачає виявлення та аналіз певних труднощів, що виносяться на заняття. Реакцією на ці труднощі є обговорення у групі, що дозволяє в ситуації “зараз і тут” виявити реальну проблему, продемонструвати шляхи її вирішення або ті наслідки, до яких призведуть ці порушення. Чим активніше виявляють себе курсанти, тим вища ефективність навчання. Використання конфлікт-методу є не тільки ефективним засобом навчання, але й способом формування конфліктної компетентності, що є однією із важливих

якостей спеціаліста у сфері логістики Державної прикордонної служби України.

Досить цікавим і ефективним при проведенні навчальних занять є “кейс-метод”. Основними способами застосування цього інтерактивного методу під час вивчення дисциплін логістичного циклу є:

діагностика проблеми;

діагностика однієї або декількох проблем і вироблення учасниками методів їх вирішення;

опитування експертів, проведення колективної експертизи;

оцінка учасниками застосування дій, спрямованих на вирішення проблеми, та їх наслідків.

Цей метод забезпечує можливість розгляду різноманітних точок зору, удосконалює уміння аналізувати проблеми, спілкуватися та приймати рішення, розвиває аналітичні здібності курсантів. Набуваючи досвіду моделювати різні ситуації, знаходити можливі ресурси для вирішення навчальних завдань, будувати конструктивні відносини в групі, курсант засвоює нові знання через осмислення власного досвіду. При цьому активно відбувається формування рефлексивного мислення, звільнення від стереотипних уявлень.

Висновок. Інноваційні методи навчання, висвітлюючи суттєві реалії, перебувають у центрі уваги навчально-пізнавальної діяльності кожного курсанта. А суть засвоєння нових знань полягає у тому, що вони закріплюються тільки на основі нового досвіду взаємодії в конструктивному режимі. У результаті дослідження можна зробити висновки, що використання сучасних інноваційних технологій, зокрема технології інтерактивного навчання, значною мірою підвищує ефективність навчального процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку курсантів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, містять фахову зорієнтованість і спрямування на створення освітнього середовища та активізацію навчально-пізнавальної діяльності курсантів.

Перспективами подальших досліджень може стати розробка методики застосування інноваційних технологій навчання з метою більш якісної професійної підготовки фахівців з логістики.

Список використаної літератури

1. Драч І. І. Теоретичні основи інтерактивної технології навчання / І. І. Драч // Нові технології навчання. – Вип. 47. – К., 2007. – С. 64–69.
2. Інтерактивні методи навчання : навч. посіб. / заг. ред. П. Шевчука і П. Фенриха. – Щецін : Вид-во WSAP, 2005. – 170 с.
3. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук-метод. посібник / О. Пометун, Л. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
4. Паламарчук В. Ф. Інноваційні процеси в педагогіці / В. Ф. Паламарчук // Педагогічні інновації в сучасній школі. – К. : Освіта, 1994. – С. 5–9.
5. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : навч.-метод. посіб. / О. Січкарук. – К. : Таксон, 2006. – 87 с.
6. Ткаченко І. Застосування інтерактивних технологій як складової у системі фахової підготовки студентів фізико-математичного профілю / Юрій Краснобокий, Ігор Ткаченко ; гол. ред. М. Т. Мартинюк // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2009. – Ч. 3. – С. 101–107.
7. Цой Л. Н. Практическая конфликтология. Книга первая – М., 2001.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Чернявський В. А.

Стаття надійшла до редакції 24.07.2014.

Кравчук В. В. Методические аспекты использования интерактивных технологий при изучении дисциплин логистического направления в системе подготовки курсантов-пограничников

В статье рассмотрены основные аспекты использования интерактивных технологий обучения при изучении дисциплин логистического направления. Рассмотрены основные этапы и методы интерактивного обучения и показаны особенности использования интерактивных технологий при преподавании дисциплин логистического цикла у курсантов-пограничников. Подчеркнуто, что в процессе преподавания дисциплин логистического направления нужно использовать имитационные методы: разыгрывание ролей (на должностях отделений отдела материального обеспечения), учебные и ситуационные ролевые игры, методы конкретных ситуаций.

Ключевые слова: *интерактивные технологии обучения, логистический цикл дисциплин, преподаватель, инновации.*

Kravchuk V. V. Methodic aspects of using of interactive technologies of teaching in studying disciplines of logistic direction in the system of training of cadets-border guards

Main aspects of using of interactive technologies of teaching in studying disciplines of logistic direction are reviewed in this article. It is admitted that modeling of different situations will give the opportunity to find possible resources for decision of educational tasks, to build constructive relationships in a group, a cadet masters new knowledge through the understanding of own experience. Implementing of interactive technologies in teaching disciplines of logistic cycle is compared with the certain type of research work. It is admitted that teachers face certain difficulties while using interactive methods of teaching. Author proposes the ways of overcoming these difficulties in order to eliminate them.

It is considered in the article that the effective measures of realization of interactive technologies are such methods as conflicts and “case-method” and the content of these methods is described. Also a thesis is substantiated which admits that using of modern innovational technologies and the technology of interactive teaching in particular increases greatly the effectiveness of educational process.

Main methods and stages of interactive teaching are reviewed, the content of these methods is revealed, the peculiarities of using of interactive technologies in teaching disciplines of logistic cycle among cadets-border guards are enlightened.

Innovation and actuality of interactive technologies of studying are determined by the necessity of increase for cadets – border guards in professional direction “officer of logistics” and “officer of the quarter master service” persistent interest to disciplines of logistic direction, obtaining of necessary knowledge of life, knowledge, establishment of equal partner relations between a teacher and a cadet.

It is determined that during such studies cadets study to communicate democratically with other people, to think critically and creatively, to pass

correct decisions that has very important role in further activity of future specialists in logistics. Thus all participants of process take part in training, who work in groups in auditorium with preliminary prepared materials by the teacher with observance of procedure of regulation, in the atmosphere of trust. It facilitates in actualization of personal functions of cadet, his professional selfdevelopment, creates conditions for his self-realization.

Advantage of interactive studies is that cadets master all equal knowledge (knowledge, understanding, use, estimation) the amount of persons who knowingly use educational material and are interested in the obtaining of knowledges is increased in groups.

It is determined that during teaching of disciplines of logistic direction it is necessary to use imitation methods: playing of roles (on positions of section of material supply department), training and situational methods – business games, methods of concrete situations. They enable to deepen and to improve knowledge, to obtain professional skills and abilities of officials of material supply department of border security unit, to solve effectively difficult practical and economic tasks.

Keywords: *interactive technologies of teaching, logistic cycle of disciplines, teacher, innovations.*